

Brian Barry (1995): *Justice as Impartiality. A Treatise on Social Justice. Volume II.* Clarendon Press, Oxford. 315 s.

Brian Barry, joka tällä hetkellä toimii professorina London School of Economicsissa, on julkaissut lukuisia teoksia politiikan teorian alalla. Esimerkkeinä voidaan mainita *Political Argument* (1965) sekä *Essays in Political Theory* (1991), joka koostuu kahdesta osasta, *Democracy and Power* ja *Liberty and Justice*. Barryn viimeisin teos *Justice as Impartiality* on toinen osa sosiaalista oikeudenmukaisuutta käsittelevässä tutkielmassa. Tarkoituksena on entistä systemaatisemmin puolustella ensimmäisessä osassa, *Theories of Justice*, esitettyä argumenttia oikeudenmukaisuudesta tasapuolisuutena.

Teoksen lähtökohtana on ongelma: miten sovittaa rauhanomaisesti yhteen yhteiskunnassa vallitsevat ristiriitaiset käsitykset siitä, mikä on hyvä? Poliitiikan teoriassa on annettu monia erilaisia ratkaisuja tähän ongelmaan. Jotkut näkevät yhteiskunnallisen järjestyksen perustuvan molemminpuoliseen hyötyyn. Tässä, 'hobbesilaisessa' katsantokannassa moraalit on joukko rajoitteita, joiden pakottaminen on oikeutettua, koska niiden noudattaminen koituu kaikkien hyödyksi. Barry väittää, että molemminpuoliselle hyödyille perustuvaa järjestystä ei voida kutsua oikeudenmukaisuudeksi, koska se usein käytännössä merkitsee vahvemman oikeutta. Toiset taas katsovat yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden perustuvan vastavuoroisuuteen, jolloin yksilöt toimivat reilusti sillä ehdolla, että myös muut toimivat vastaavalla tavalla. Tässä tapauksessa pakottaminen ei ole välttämätöntä. Barry korostaa kuitenkin sitä, että tässä teoriassa on eräs epämiellyttävä piirre: se sulkee ulkopuolelle ne, jotka eivät pysty olemaan hyödyksi muille. Barry kuvaa näitä yhteiskuntasopimuksen muotoja siten, että oikeudenmukaisuus molemminpuolisena hyötynä muistuttaa vangen dilemma -peiliä, kun taas oikeudenmukaisuus vastavuoroisuutena on rakenteeltaan vakuutuspuolisen kaltainen.

Tasapuolisuuteen perustuvista oikeudenmukaisuusteorioista Barry tarkastelee ennen kaikkea John Rawlsin ja T.M. Scanlonin teorioita. Erytisen mielenkiintoisia ovat hänen huomionsa Rawlsin oikeudenmukaisuusteoriasta. Teorian lähtökohtana on alkutilanne, jossa omaa etuaan ajavat yksilöt ovat 'tietämättömyyden verhon' takana. He eivät tunne omaa identiteettiään eivätkä näin ollen myöskään omia intressejään. Rawlsin johtopäätös on, että tällaisessa alkutilanteessa yksilöt päätyvät yhteiskuntasopimukseen, jossa kaikkien ihmiskäytöiden olemassaolon perusedellytykset on taattu.

Barry sen sijaan väittää, että jokin utilitarismin muoto olisi hyvin uskottava seuraus siitä, jos puhtaasti omaa etuaan tavoittelevat yksilöt tekisivät valintansa tietämättömyyden verhon takana. Barry korostaakin, että on otettava huomioon myös alkutilanteen määritelmän toinen puoli: alkutilanteen yksilöillä on 'oikeudenmukaisuuden tunne', eivätkä he voi päätyä sopimukseen, jonka seurauksia he eivät voi hyväksyä. Tähän periaatteen Rawls viittaa käsitteellä 'strains of commitments', ja hän käyttää sitä edistääkseen oikeudenmukaisuusperiaatteitaan suhteessa utilitarismiin. Periaatteen sisältö ja funktio muistuttavat Barryn mukaan Scanlonin määrittelemää *kohtuullisuuden* käsitettä. Barryn mielestä Scanlonin teoriassa saavutetaan Rawlsin pyrkimykset paljon tehokkaammin kuin alkutilannekonstruktioilla. Scanlonin näkemys teon moraalista oikeutuksesta on sopimusteoreettinen ja perustuu moraalisesti väärän teon määritelmään. Teko on väärä, jos se ei olisi sallittu sellaisessa käyttäytymistä säätelevässä sääntöjärjestelmässä, jota kukaan ei voisi kohtuullisesti hylätä informoidun ja vapaaehtoisuuteen perustuvan sopimuksen perusteena.

Barryn mukaan Rawlsin teoria on pohjimmiltaan teoria oikeudenmukaisuudesta vastavuoroisuutena, johon alkutilanteen määrittelyn avulla tuodaan mukaan tasapuolisuuden periaatteet. Barry kritisoi tietämättömyyden verho -ideaa siitä, että se tekee yksilöistä toistensa klooneja pyrkimystensä suhteen. Näin ollen Rawlsin teoriasta puuttuu yksilöiden erillisyyden idea, mikä tekee teoriasta epäuskottavan. Barryn mukaan yhteiskuntasopimuksen tekeminen edellyttäisi, että yksilöt ovat tietoisia intresseistään. Scanlonin oikeudenmukaisuusteoria poikkeaa Rawlsin teoriasta kahdella tavalla: sopimusosapuolet ovat siinä tietoisia omista identiteeteistään ja intresseistään, ja he eivät ainoastaan pyri edistämään omaa etuaan, vaan tavoitteena on pikemminkin alunperinkin kohtuullisen sopimuksen saavuttaminen. Barry tarkastelee tasapuolisuuteen perustuvan oikeudenmukaisuuden poliittisia implikaatioita mm. sellaisissa moraalisisissa kysymyksissä kuin uskonnonvapaus ja seksuaalinen vapaus. Tässä yhteydessä hän myös vertailee utilitarististen haittaperaatteen ja tasapuolisuuden tuottamia ratkaisuja eräissä kysymyksissä. Lisäksi hän tarkastelee tasapuolisuuteen perustuvan oikeudenmukaisuuden sovellutuksia poliittisissa päätöksentekoinstituutioissa ja suosittelua sopeuttamispolitiikkaa (politics of accommodation) päätösten kohtuullisuuden saavuttamiseksi. Barryn mukaan esimerkiksi Skandinavian maiden ja Hollannin poliittiset järjestelmät suosivat kohtuullisia päätöksiä enemmän kuin Westminster-malli.

Teoksen toisessa osassa Barry pohtii tasapuolisuuden perustuvan oikeudenmukaisuuden ja liberaalin individualismin eri muotojen suhdetta. Utilitarismi määritellään impartialistiseksi teoriaksi, jossa hyvä merkitsee toiveiden toteutumista (want-satisfaction). Tasapuolisuuden perustuvan oikeudenmukaisuuden ja utilitarismin suhdetta Barry kuvailee siten, että molempien

lähtökohtana on 'hyvästä vallitsevien käsitysten peruuttamaton moninaisuus' ('the irreducible plurality of substantive conceptions of the good', s. 139). Molemmat sisältävät lisäksi neutraalisuusperiaatteen, toisin sanoen ajatuksen, että kaikkien yksilöiden mielipiteet tulee ottaa huomioon tasaveroisesti. Tässä suhteessa po. teorit Barryn mukaan poikkeavat molemminpuoliseen hyötyyn perustuvasta oikeudenmukaisuudesta siten, että niissä yksilöiden väliset voimasuhteet eivät heijastu yhteiskuntasopimuksen lopputulokseen. Neutraalisuusperiaatteella on kuitenkin erilainen merkitys näissä kahdessa teoriassa. Utilitarismissa päätökset perustuvat yksilöiden preferenssejä koskevaan informaatioon siten, että jokaisen yksilön preferenssit otetaan tasapuolisesti huomioon, kun taas tasapuolisuuteen perustuvassa oikeudenmukaisuudessa valintamenettelyjen ei pidä antaa etusijaa tietyille hyvästä vallitseville käsityksille. Barry tarkastelee myös erilaisia äänestämistä koskevia tulkintoja: utilitaristista, jossa äänestämisen merkitsee ennen kaikkea erilaisten mieltymysten toteuttamista ja 'rousseualaista', jossa äänestämisen tavoitteena on kaikkia tyydyttävän päätöksen tekeminen. Kumpikaan näistä ei sovellu oikeuttamaan mitään valintamenettelyä tasapuolisuuteen perustuvassa oikeudenmukaisuudessa, jossa valintamenettelyn oikeutus ei piile sen tuottamassa lopputuloksessa vaan pikemminkin kohdittavissa ja oikeudenmukaisissa menetelmissä. Tasapuolisuuteen perustuva oikeudenmukaisuus ei asetakaan kovin tiukkoja rajoja sille, millaisia oikeudenmukaiset valintamenettelyt ovat. Barry väittää myös, että tietynlainen skeptisismi ja tasapuolinen kunnioitus ovat

tasapuolisuuteen perustuvan oikeudenmukaisuuden elementtejä. Näitä käsitellessään hän tarkastelee myös Thomas Nagelin 'episteemistä pidäkettä', jonka mukaan jonkin uskonnollisen tai muun doktriinin tunnustaminen ei ole ristiriidassa sen kanssa, että vastustaa sen ottamista julkisen politiikan ohjenuoraksi.

Teoksen viimeisessä osassa tutkitaan tasapuolisuutta koskevia väärinkäsityksiä. Barry väittää, että vain aniharva olisi valmis hyväksymään universaalien tasapuolisuuden käsitteen. Hän tarkastelee impartialististen (kuten utilitarismin ja kantilaisuuden) ja anti-impartialististen eettisten intuitioiden välisiä ristiriitaitilanteita kuvaavia esimerkkejä ja pitää niitä useimmiten harhaanjohtavina. Barry katsoo anti-impartialististen teorioiden, esimerkiksi feministisen välittämisen etiikan, ja tasapuolisuuteen perustuvan oikeudenmukaisuuden pikemminkin täydentävän toisiaan kuin olevan toisilleen vastakkaisia. Mielenkiintoisimpana Barry näkisi keskustelun siitä, mikä näiden periaatteiden sovel-lutusalue on.

Barryn teoksessa käsitellään nykyajan politiikan teorian keskeisimpiä suuntauksia ja niiden keskinäisiä suhteita. Oikeudenmukaisuus tasapuolisuutena sijoitetaan muiden teorioiden joukkoon, ja lisäksi pohditaan sen soveltuvuutta erilaisissa yhteiskunnallisissa tilanteissa. Barryn argumentaatio on selkää ja hyvillä esimerkeillä elävöitetty. Kirjasta kuvastuu hänen näkemystensä laaja-alaisuus ja ennen kaikkea kyky nähdä filosofisten argumenttien yhteiskunnalliset seuraukset.

MAIJA SETÄLÄ